

Олена Білик

УШАНУВАННЯ 85-РІЧЧЯ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА НА ПОЛТАВЩИНІ

5 грудня 2016 року видатному українському новелістові Григорові Тютюннику виповнилося б 85 років. І хоч уже понад три десятиліття митець у кращому світі – пам'ять про нього жива, а твори – з-поміж улюблених у багатьох читачів, особливо, звісно ж, на малій батьківщині письменника.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЛІТЕРАТУРИ ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА СПІЛКА ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Г. КОРОЛЕНКА
ПОЛТАВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ІМ. М.В. ОСТРОГРАДСЬКОГО

ВСЕУКРАЇНСЬКІ
ПІЮПІЮННІКІВСЬКІ
ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВІ
ЧИТАННЯ

ДО 85-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ЛАУРЕАТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ УКРАЇНИ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА,
ВИДАТНОГО ПИСЬМЕННИКА-ЗЕМЛЯКА
ГРИГОРА ТЮТЮННИКА

5 ГРУДНЯ 2016 РОКУ

С. ШИЛІВКА, ЗІНЬКІВСЬКИЙ РАЙОН
М. ЗІНЬКІВ, ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ

Яскраво підтвердили це врочистості, які відбулися в ювілейні дні майстра слова в його рідному селі Шилівці та місті Зінькові на Полтавщині, а саме Всеукраїнські Тютюнниківські літературно-наукові читання й низка інших важливих заходів, котрі красномовно закріпили відкриття чергового (третього!) літературно-краєзнавчого маршруту з циклу «Земляки» в Полтавській області.

Програма свята передбачила кілька основних локацій: Шилівську загальноосвітню школу І–ІІІ

* Усі фото взято зі сторінок у соціальній мережі (відкритого доступу) учасників читань.

ступенів (директор Н. М. Кашченко) – відкриття там нової експозиції літературного музею братів Григорія та Григора Тютюнників і проведення екскурсії для учасників читань (доктор філологічних наук, професор О. І. Неживий); відкриття меморіальної дошки братам-письменникам на будівлі колишньої Шилівської школи (сільський голова В. І. Сивокінь); Шилівський сільський клуб, де виголошувалося слово пошани про Ювіляра, линули спогади друзів, колег, бриніли художні рядки та

ЗВЕРНЕННЯ УЧАСНИКІВ ВСЕУКРАЇНСЬКИХ ТЮТЮННИКІВСЬКИХ ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИХ ЧИТАНЬ

П'ятого грудня цього року виповнилося 85 років від дня народження видатного українського письменника, лауреата Шевченківської премії Григора Тютюнника. Творчість його – найцінніше надбання української літератури ХХ століття.

Всеукраїнські Тютюнниківські літературно-наукові читання відкривають перспективу створення в селі Шилівці Державного літературно-меморіального музею братів Тютюнників, який би став одним із важливих краєзнавчих центрів національно-патріотичного виховання учнів Полтавщини і всієї України. Сподіваємось, що незабаром, завдяки державній підтримці, з'явиться повне видання творів Григора Тютюнника та повноцінне видання роману Григорія Тютюнника «Вир», буде споруджено пам'ятник братам Тютюнникам у рідному селі, а Тютюнниківські читання стануть на Полтавщині традиційними.

Тому звертаємося до керівництва Національної спілки письменників України із пропозицією створити Комісію із творчої спадщини Григора Тютюнника та подбати про достойне увічнення його пам'яті.

Будівля колишньої Шилівської школи

музично-пісенні ритми, мерехтіли кінокадри (ведучий О. І. Неживий); Зіньківську спеціалізовану школу І–ІІІ ступенів № 2 (директор Л. В. Литус), де також було відкрито музейну експозицію талановитих земляків Тютюнників.

Захід відбувся під егідою Національної академії наук України, Міністерства освіти України, Національної спілки письменників України, за підтримки Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, Полтавського національного

педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Полтавського обласного інституту післядипломної освіти імені М. В. Остроградського, Полтавської

Відомо, що ідея літературно-наукових читань належить багаторічному дослідникові життєпису і творчості братів Тютюнників доктору філо-

Фрагмент оновленої експозиції літературного музею братів Тютюнників у школі в с. Шилівці. Фото, 5.12.2016 р.

обласної організації НСПУ, Полтавської обласної державної адміністрації та місцевого керівництва. Прибули гості – знані письменники, науковці, освітяни – з Києва, Харкова, Полтави, Лубен тощо, зібралася місцева громада – і старші люди, і юні школярі. Непересічну подію активно висвітлювали ЗМК, у полі зору її особливо пильно тримали вчителі-філологи, бібліотекарі, краєзнавці, молоді дослідники письменства, студенти-словесники, спрагли до нових знань і відкриттів.

У розмові з учасниками Тютюнниківських читань – викладачами Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка – ми намагалися осмислити вагу цієї пошанувальної культурно-освітньої акції, заглянути в її організаційне закулісся, поділитися враженнями й думками про непересічного різьбяра слова Григора Тютюнника.

логічних наук, професорові – донедавна кафедри української літератури ЛНУ імені Т. Г. Шевченка, а нині кафедри філософії і економіки освіти ПОШПО імені М. В. Остроградського – Олексію Івановичу Неживому; він є і автором проекту експозиції оновленого музею.

Говорить **Людмила Нежива**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури ПНПУ імені В. Г. Короленка, дружина вченого:

– Олексій Неживий – людина зі світлою душею і великим серцем, де вмістилося щире й глибоке почуття любові до України, яка для нього починається з любові до мами, батька, вишитого мамою рушника, бабусиної вишиванки, рідної хати, села та його мешканців. Тютюнниківське село та герої – це і є та Україна, яку любить Олексій, тож музей Тютюнників є справою його життя.

Учений-літературознавець, письменник Олексій Неживий

Зацікавлення творчістю Григора Тютюнника зародилося в Олексія Івановича дуже давно. На початку 1980-х років, ще навчаючись у Луганському

бувалися читання; підготував кілька телепередач про письменників – Шевченківських лауреатів, зокрема і про Григора Михайловича. Вагома ризика

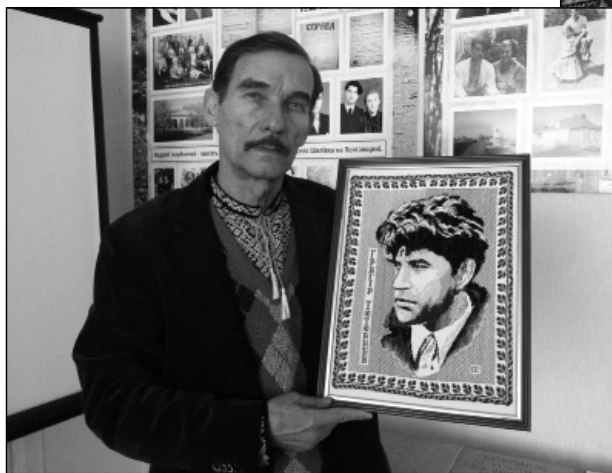

Поетичний спогад про Григора Тютюнника виголошує вчений-мовознавець, письменник Володимир Калашиник (перший лворуч)

(тоді Ворошиловградському) університеті, він багато говорив про новеліста з викладачами, особливо з Олексієм Андрійовичем Міхном, учитувався в тексти письменника й розвідки про нього. А вже 1985 року опублікував першу власну статтю про творчість полтавця. 1986 року на Луганщині провели Тютюнниківські читання, 1988-го відкрили музей Григора Тютюнника в селищі Щотовому – школі № 12 міста Антрацита.

*Виступає голова
ПОО НСПУ
Наталія Кірячок*

*Портрет Григора Тютюнника роботи
волинянина Юрія Савки дарує музеєві письменник
Олександр Печора*

Там облаштували кімнату-музей, якою досі опікується двоюрідна сестра Григора – Віра Филімонівна. Ініціатором і, фактично, творцем того музею був Олексій Неживий. Він доклав чимало зусиль, щоб зібрати матеріали, виготовити стенди; постійно відвідував його, навіть у ті роки, коли не від-

вдачі Олексія Івановича – глибоко відданого науці вченого – опікуватися розпочатою справою, дбати, щоб традиції живилися, розвивалися. Як текстолог, він постійно працює в архівах, фахово описує листи, нотатники, записники молодшого Тютюнника. І з не меншим ентузіазмом популяризує його набуток, оприявнює ще не знане, благословляє у світ новодруки... Від особистого інтересу до творів Григора Тютюнника, відчуття глибокого душевного контакту з митцем аж до мимовільного виучування напам'ять у процесі праці багатьох його творів Олексій Неживий зрештою прийшов до дисертаційної розробки творчого спадку новеліста. Не випадково кажуть, що він подвоїв написане Григором Тютюнником у друкованому вигляді, впорядкувавши та видавши його автодокументалістику, інші важливі матеріали (книги «Україна здавна і по сьогодні», «Щоб було слово і світло» та ін.). Досліджувати творчість Григора Тютюнника для вченого, за його словами, – уже не стільки мета, як стиль життя.

Намір попрацювати з експозицією шкільного музею братів Тютюнників у Шилівці з'явився в Олексія Івановича давно, і він неодноразово відвідував село, привозив артефакти, книги. Реально ж зайнятися цією справою випало тоді, коли ми вимушено переїхали з Луганська до Полтави.

Було ретельно переглянуто весь домашній архів, відібрано матеріали, які стануть музейними, виражатимуть творчість Григора Тютюнника і скеровуватимуть відвідувачів до порушуваних у його текстах проблем. У прагненні обладнати музей на найвищому рівні професора щиро підтримала родина, друзі й колеги і, безумовно, самі шилівці. Це додавало йому сил, натхнення, віри в успіх. І зі свята Тютюнникового ювілею Олексій Іванович повернувся з найкращими почуттями, адже справдилася одна з його мрій – музей Григорові Тютюннику відкрився і житиме надалі.

Про перебіг свята, його найбільш хвилюючі моменти розповідає кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури ПНПУ імені В. Г. Короленка **Віра Мелешко**:

Неживий, Володимир Семенович Калашник, який ще й подарував усім присутнім свій талановитий вірш. Гідно тримали слово і представники місцевої влади, директор школи та інші учасники дійства.

– Полтавська делегація прибула до Шилівки найраніше. Нас вітали в місцевій школі, де й відкрили оновлений музей. Насправді, неофіційно він існував із 1988 року, офіційно – із 2002-го, і цього року, завдяки Олексієві Івановичу Неживому, було оновлено повністю стенди цього музею. Олексій Іванович Неживий три дні напередодні відкриття перебував у Шилівці й керував реставраційним процесом разом з учитель-

Учений-мовознавець, письменник Микола Степаненко знімає покривало з нововстановленої меморіальної дошки братам Тютюнникам у їхньому рідному селі Шилівці. Фото, 5 грудня 2016 р.

Володимир Калашник багато згадував про свої зустрічі із Григором Тютюнником, адже народився він у тому ж селі, звідки походила Григорова дружина Людмила Василівна Корецька. Він озвучив надзвичайно цікаві факти, зокрема й той випадок, коли прозаїк уперше приїхав у гості до коханої в Мануйлівку Козельщинського району, а мати дівчини, Ніна Дмитрівна – завуч, відмінник освіти, сказала, що Людмилі ще рано заміж: вона на третьому курсі, а Григір – лише на першому (хоч йому і було вже 27 років)... Тоді гордий парубок став на порозі і

Учасники Всеукраїнських Тютюнниківських літературно-наукових читань. Фото, с. Шилівка, 5 грудня 2016 р.

кою Зінаїдою Вербич. Удвох вони зробили музей незгірш, аніж у великих містах.

Наша громадка науковців, педагогів, письменників, журналістів першою оглядала музей уже в оновленому експозиційному представленні. На цьому заході були й учні школи, і професор із Харкова Володимир Калашник. Діти майстерно читали вірші-присвяти Григорові Тютюннику; щирі й змістовні промови виголосили Олексій Іванович

сказав, що не будь він Тютюнник, якщо до них не повернуться зятем. Через півроку Григір таки повернувся...

Потім приїхала делегація з Києва, до складу якої входив побратим Григора Тютюнника – Петро Петрович Засенко, який також багато згадував про свої зустрічі з письменником. Лейтмотивом цих споминів була фраза про те, що Григір часто рівнявся на свого старшого брата Григорія: про що

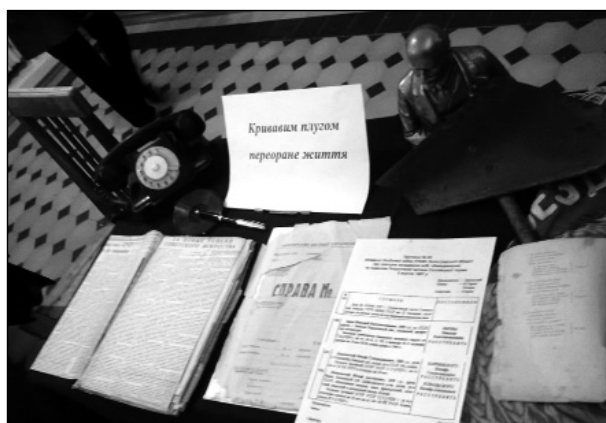
б не говорив у товаристві, постійно зауважував: «Отак казав Григорій, а отак мені радив Григорій, а

оце я почув від Григорія». Я багато раніше читала про братів Тютюнників, але про таку близькість, покликання Григора на Григорія почула вперше.

Також до київської делегації входили письменник, видавець, заступник голови НСПУ Олександр Гордон; письменник, літературознавець Олександр Шугай.

Усі учасники літературно-наукових читань долучилися до відкриття меморіальної дошки братам Тютюнникам, установлення якої – заслуга шилівців і особисто голови сільської ради. Її встановили на приміщенні старої школи. Незважаючи на морозний холод, на відкритті зібралось дуже багато людей; усі вони надзвичайно уважно слухали виступаючих, і було видно, що тут не просто знають про Григорія і Григора Тютюнників, а пишаться своїми кривцями, вважають їх своєю невід'ємною часткою, складником духу та простору. Це мене до глибини душі вразило!.. Ми з ректором ПНПУ Миколою Івановичем Степаненком вирішили огляну-

ти колишній будинок Григора Тютюнника, в якому зараз ніхто не мешкає. І селяни нас чітко скерували, правильно вказали дорогу: і молоді, і старі тут знають, де жив Тютюнник.

Учасники Тютюнниківських читань (зліва направо) Микола Степаненко, Володимир Калашник, Петро Засенко, Олександр Шугай, Ганна Радько. Фото, м. Зіньків, 5 грудня 2016 р.

Микола Степаненко – доктор філологічних наук, професор, ректор ПНПУ імені В. Г. Короленка, член НСПУ, НСЖУ – уважає творчу постать Григора Тютюнника однією з найбільш масштабних в Україні, а заходи до його 85-річного ювілею – душевними і значущими:

– Мовна особистість Григора Тютюнника презентує не лише Полтавщину, а всю Україну. Це видатний зразок красного письменства, це продовження стефаниківської сентенції про те, що писати можна коротко, сильно і страшно, це взірць літературної мови, ограненої народно-розмовною стихією. Бо є штучно зліплені варіанти, а є ті, які вихоплені з найнижчих верств, які повинні побутовати, вони питомі, органічні – і митець уклінив їх у свою художню мову... Думаю, Григир Тютюнник іде попереду літературної мови, а ми своїми стандартами, дослідженнями й досягненнями лише наближаємося того духовного материка, який він залишив.

Враження мої з нагоди вшанування 85-річчя Григора Тютюнника подвійні – це було вшанування келійне, а Григир Тютюнник заслуговує і всенародного визнання, і світового. Природно було б, логічно і правдиво, якби рік збіглий ми назвали роком Григора Тютюнника і представили його постать в усіх мистецьких сферах, донесли до читачів повну спадщину вже в оригіналі не цензурованому, а абсолютно повному. І, по-друге, якщо взяти те, що відбулося на крайовому зрізі, – це достойно і це промовисто, бо було не лише ословеснення і співання панегіриків, а є меморіальна дошка братам Тютюнникам, є музей письменника, є публікації з цієї події, тобто у тютюнникознавство вписана, можливо, не надто яскрава, але достойна сторінка полтавцями.

Будь-яку справу хтось рухає, тому добре, що біля Тютюнника ходить науковець Олексій Іванович Неживий, який уже зробив стільки (!) і робить зараз дуже багато. Основне, що в нього велика перспектива, бо він побачив ті грані Тютюнника, які можуть бути досягнуті тільки тоді, коли заглиблюєшся і пробуєш розставити якісь акценти. Тому треба віддати належне вченому, бо на правду мало в нас науковців, які б так сумлінно працювали над цією проблемою і так уміло, гідно, майстерно досліджували її, пропагували й доносили митця, його погляди, набуток до простого люду. А Олексій Неживий – і науковець, і водночас популяризатор. Стиль викладу, факти, які він добирає, – цікаві не лише для фахівців, а й для всіх, кого бентежать проблеми мови, літератури.

Також хотілося б сказати про оту малесеньку сільську школу, в якій нібито немає й перспективи, і учнів там небагато, але, знову ж таки, вогник – не далеко в степу, а вогник Тютюнників в оцій школі

сяє. Вони живуть Тютюнниковим духом – і одного Тютюнника, і другого – це теж дуже важливо. Як і те, що дійство, яке вони зорганізували, – відчувалося – не якесь епізодичне явище, а усистемлене, виструктуралізоване, послідовне.

Якщо говорити про перспективу, то на Полтавщині повинен бути Тютюнниківський маршрут – справжній літературний маршрут, вісі й координати якого можна перетинати по-різному.

Про одного з улюблених майстрів слова, видатного крайнина Григора Тютюнника й заходи до його ювілею поділилася своїми думками й **Ганна Радько**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури ПНПУ імені В. Г. Короленка:

– Спочатку нас підвезли до нинішньої школи, а після того ми йшли до тієї школи, де навчався Григир Тютюнник. Недалеко від неї – клуб, який відразу навів мені «Три зозулі з поклоном»... Здається, лише ступила на шилівську землю – і перше – всуціль за прозаїком: «Тільки я вийшов з автобуса і повернув за ріг клубу, перше, що я побачив – це хату Карпа Яркового»... І тоді далі – сосни!.. Оцей тютюнниківський дух відразу мене наповнив! Тонкі і високі сосни, «батькові сосни», які той посадив, шумлять, а Марфа дивиться на нього... Зринули неймовірні душевні почування!.. Можливо, що й сам дух Григора там витав, бо це ж був день його народження... Сніг, мороз тріскучий – і я дивлюсь на ці сосни, які мовби все мені розказують – і більше нічого й не треба. Слухаю мову сосен і розумію, що їх бачив, їх також чув, тут ходив сам Григир Тютюнник!

Він писав малі епічні форми, але майстерності досяг великої. Дехто радив митцеві й «роман утнути», на що той із його холеричним темпераментом сердився... Григир Тютюнник був тим автором, з-під пера якого народжувалися новели. Уважав себе реалістом, хотів бути схожим на Стефаніка. Зрозуміло, що в добу соцреалізму слово «модернізм» узагалі не говорили. Він навіть не осмислював того, що заглиблювався в суть людини як неоромантик. Григир Тютюнник – митець, якого треба вивчати, пропагувати, адже це рідкісний талант, у центрі світобачення якого завжди стояла людина. Він і страждав від того, що його не розуміли, говорили, начебто пише «про село». А він у текстах давав зрозуміти, що коли деградація людини відбувалась уже на селі, то що говорити про місто?! Говорив він і про розрив із рідним корінням, про зв'язок отчої землі та людини, про втрату цінностей, утрату духовних надбань. Це глибокий психолог, який каже: «Я все роблю через деталь і важко шукаю слово»...

Радісною на Тютюнниківських читаннях була для мене й «очна» зустріч із талановитим дослідником письменства Олександром Шугаєм, літературознавцем високофаховим, чесним, працелюб-

го саду» є основним нашим науковим посібником. І ось несподіванка – із книгою «„Усе живе – тепле“. Нове про Григора Тютюнника» Олександр Шугай з’явився на Тютюнниківських читаннях.

Тютюнникові сосни. Фото, с. Шилівка, 5 грудня 2016 р.

ним і дуже світлою людиною-патріотом. Для нас, викладачів і студентів, є унікальними і цінними його біографічні і текстові дослідження творчості нашого земляка (тепер Охтирка, Куземин – це Сумська область) Івана Багряного. Його монографія «Іван Багряний, або Через терни Гетсимансько-

Отже, світла постать Григора Тютюнника прямує у своє безсмертя у вічних пошуках слова і читача, у високому гуманістичному злеті. Ушанований полтавцями, дух його витає над рідним краєм – селом і соснами, селиться в наших душах, серцях і ніколи їх не покине.

